

De Vlaamse Revolutie (3)

MEI '68 DE RUK NAAR LINKS

Het is mei '68, Parijs staat in brand en de Leuvense studentenleiders Paul Goossens en Walter De Bock zijn op weg naar de lichtstad. 'We zitten in een lor van een auto, en ergens in Noord-Frankrijk stranden we in een dorp waar Jezus Christus nog moet langskomen.' Goossens vertelt. 'Is het nu links of rechts? De Bock stapt uit en vraagt aan een man die duidelijk Parijs van zijn leven nog niet gezien heeft: *'Camarade, c'est par où, la lutte des classes?'* Die man wijst ons een kant uit, intuïtief rijden we toch maar de andere richting op.'

Gui Polspoel, toen student ingenieur: 'We zaten met z'n vieren op kot in de De Bayostraat. Eén van ons kon de auto van thuis hebben, als we op zondag maar weer terug waren. We legden samen voor de benzine, en hop, we waren weg naar Parijs! Een soort rampentoe-risme.'

Rechtenstudent Paul Theunissen: 'Ik weet nog hoe we er geraakt zijn: met een 2pk – we sliepen daar ook in, op een brug in Parijs, **Mon Vanderostyne** van voor, ik van achter. Maar voorts zijn mijn herinneringen aan de Parijse meidagen vooral vaag, het drong allemaal niet echt door. **Dany Cohn-Bendit** zie ik nog voor me, als tribuun voor een massa-gevolgde zaal. Ik ben ook een keer alleen in Brasserie Lipp gaan eten, want ik was wel een revolutionair met stijl, toen al.'

Al even schaars zijn de beelden die Mon Vanderostyne, later journalist bij De Standaard en destijds preses van Politika, nog weet te restaureren: 'De complete chaos in een auditorium aan de Sorbonne, herinner ik me: iedereen die het woord wilde, eindeloze palavers. De drukte rond het bezette theater L'Odéon. En veel koppeltjes die ostentatief lagen te vrijen – dat was nog een stap voorbij wat we in Leuven gewend waren. Verder heb ik geen idee meer wat we daar zoal deden, je wou er vooral bij zijn. Zoals ik een maand eerder, toen **Rudi Dutschke** was neergeschoten, vond dat ik naar Berlijn móést. En ik ben er ook naartoe ge-

weest. Om wat te doen? Om niks te doen, om erbij te zijn.'

Jef Geeraerts was erbij, als reporter, en berichtte in het socialistische weekblad ABC over een hyperkinetische Sorbonne. *'Het beroemde binnenplein gonst van de studenten, wagens met rode vlaggen rijden in en uit, onder de arkaden staan lange tafels waar men gratis linkse kranten en gestencilde berichten kan bekomen, uit de ramen van de verdiepingen hangen rode en zwarte vlaggen en span-doeken, op de zuilen van de kerk foto's van Marx, Lenin en Mao, er is een Blauwe Kruisdienst voor de eventuele gewonden, de standbeelden van beroemde rectoren houden rode vlaggetjes in de hand en blijven stoer kijken, leden van de studentenpersdienst met witte valhelmen, gasmaskers en schouderstukken tegen knuppelslagen springen haastig op indrukwekkende motorfietsen, waarop alleen sirenes ontbreken. In de vervuilde amfitheaters houden studentenleiders wilde meetings die met gebalde vuisten en vreugdegehuil beantwoord worden.'*

'We namen wel deel aan vergaderingen van de UNEF, de overkoepelende studentenorganisatie,' zegt Paul Goossens, 'maar we kenden de plaatselijke situatie slecht en hadden weinig inbreng. Men heeft dat hier van geen kanten in handen!' was mijn eerste indruk. Je had daar ook kerels genre Rote Armee Fraktion, die om geweld riepen. Gezien de Franse traditie ging het er alle-

maal gewelddadiger aan toe.'

'In Parijs speelde alles zich op veel grotere schaal af,' beaamt Polspoel. 'Je had er een opstand en *état pur* – de maatschappij moest grondig worden veranderd! – terwijl het bij ons toch bij een mengelmoe van flamingantisme en progressieve eisen gebleven was. Dit was de Revolutie, *the real thing*. En daar wilde ik bij zijn, want dat soort maatschappelijke gisting interesseerde me veel meer dan Leuven Vlaams. Van de januarirevolte bij ons wist men in Parijs overigens niet veel; er was bij ons óók rotzooi geweest, aan die wetenschap hadden ze genoeg.'

Goossens: 'In Parijs lukte het een band te leggen met de arbeiders, iets wat bij ons was afgeblokt. Het ACW, met de krant Het Volk, leef-

de toen nog in volle Koude Oorlog: elke linkse kreet aan de Katholieke Universiteit werkte als een rode lap op een stier. Wij waren duivels voor hen: *'Poten af van onze arbeiders!'* zei **Jef Houthuys**.'

Maar ook in Parijs hield het front tussen studenten en arbeiders niet lang stand. Generaal **De Gaulle** sloot een deal met de stakende arbeiders en herstelde de orde. Polspoel: 'Uiteindelijk was de communistische partij de remmende kracht: die heeft de sprong niet durven maken.'

REVOLUTIONAIR GEZWAM

Niet voor de Parijse meirevolte hadden de Leuvense faculteitskringen hun nieuwe voorzitter gekozen: **Kris Merckx**, vandaag rots in de bran-

‘BOUVEROUX, JE HEBT TE WEINIG KLASSENHAAT!’

19 FEBRUARI 2008

ding van de extreemlinkse PVDA, toen nog de kandidaat van rechts, want hij stond bekend als de pou-lain van prorektor **Piet De Somer**, en een glanzende academische carrière leek voor hem weggelegd. Kris Merckx vandaag: 'Ik had toen inderdaad veel polemieken met de progressieve studenten. Dat revolutionaire gedoe vond ik voor een groot deel gezwam van rijke *filis à papa* die daarmee hun studententijd wat vulden.'

Merckx: 'Toen begin mei de rellen in Parijs begonnen, belde De Somer me op – hij was clever, hij probeerde je te recupereren. 'Kris, ik wil vanavond eens praten over wat er in Parijs gaande is. Paul Goossens heb ik ook al gebeld. Ik kan je komen halen.' 't Was één van de eerste keren dat ik in een hele chique auto zat. Hij woonde in een mooie villa op de Gasthuisberg; er hingen schilderijen van bekende namen, moderne schilders. En 't was niet slecht wat we daar te drinken kregen: De Somer hield van een glas whisky, van meer dan één. Zijn bedoeling was te verhinderen dat Leuven zou aanpikken bij die revolte. We hebben hem niks beloofd; dat zou Paul Goossens trouwens nooit gedaan hebben.'

'Maar er is niks of niks van de grond gekomen, men was nog aan het bekomen van die wekenlange staking in januari. Zelf was ik ook aan het studeren; ik had veel in te halen, want ik was dat jaar weinig naar de les geweest. Eén prof heeft me daar trouwens voor bestraft; voor het eerst had ik dat jaar geen grote onderscheiding meer.'

Jos Bouveroux: 'We hadden het onze wel gehad – dat gevoel had je in Leuven. Opluchting haast: 't is voorbij, we kunnen beginnen te blokken. Zelf moest ik er absoluut door zijn in eerste zit, want de vakantie had ik nodig om wat geld te verdienen.'

GEVAARLIJKE MANNEN

In de zomer van '68 was er de ontmoeting tussen de radicale studentenbeweging en de theorie.

Mon Vanderostyne: 'Dat was door toedoen van **Ludo Martens**, die bezig was met **Marx** en **Lenin** en ons deed studeren.'

Gui Polspoel: 'Martens had een kern van veertig, vijftig mensen om zich heen die hij echt wou indoctrineren. Hij gaf ons boeken te lezen als dat van **Baron** en **Sweezy** over ▶

Mei '68: de ruk naar links

► het monopoliekapitalisme. Na twee, drie sessies ben ik afgehaakt: het was al moeilijk genoeg een ingenieursstudie te combineren met al m'n activiteiten, en dan die boeken er nog bij... En 't was meer dan gewoon lezen, hé, echt studeren was dat, je moest dingen kunnen bewijzen!

In de oogstmaand zaten de kaders van de Studentenvakbond SVB bijeen boven de Sociale Raad in de Jan Stasstraat voor de studie van 'Wat te doen?' – een basiswerk van Lenin.

'Er bestond alleen een Franse

Vanderostyne was toen lesgever en die werd heel kwaad. We vloegen buiten, want we stoorden de kadervorming. 'Bouveroux,' riep hij me nog na, 'je hebt te weinig klas-senhaat!'

Paul Goossens: 'Ik ging niet naar de les, ook niet naar zulke lessen.'

Paul Theunissen voelde zich zeer aangetrokken door de theoretische draai die de beweging nam, hij las met rode oortjes 'Ervaringen uit twee jaar strijd te Leuven' van Ludo Martens – uit de inleiding: 'Dit boek

Kapital', in het Duits. Marx, Engels, Plechanow: dat vond ik de interessante denkers. Het Rode Boekje van Mao was me te simplistisch.'

'Waarover 'Que Faire?' ging? Dat zul je niet uitgelegd krijgen in Humo, hoor. Schrijf maar dat die rare vogels daar toen een geschrift uit 1902 zaten te bestuderen.'

Ludo Martens: 'Wat moest er nu gebeuren, na de opstand in Leuven, in Parijs? Dat was toen onze vraag, en dus zijn we dat boek van Lenin gaan lezen. Walter De Bock had het gevonden. Normaal is het niet het

propagandamateriaal, tonnen boeken, brochures, pockets, en ook farden met Chinese kunst – je kent het genre: heroïsche arbeiders en boeren. 'Worden we nu verondersteld dit kunst te vinden?' vroeg ik. Het kwam me op een ijzige blik van Ludo Martens te staan: 'Vind jij dat dan niet mooi?' Nee, dit gaat de verkeerde kant op, dacht ik toen.'

Jos Bouveroux: 'Martens was heel cruciaal in het binnenbrengen van het marxisme, vooral dat van China. Ludo begon Peking Review te lezen, hij had er stapels van liggen, je kon die van hem krijgen. Daar lasen we dus het Chinese standpunt – onder andere oproepen om de onderdrukte volkeren waar ook ter wereld te steunen: dat was een verfrissend geluid. En het had niks te maken met de Russische beer die zich toen in Tsjechoslowakije liet kennen – de Chinezen waren tégen de inval van de Sovjets in Praag. Niemand van ons haalde het in zijn hoofd het Russische communisme te propaganderen; wij kozen voor het Chinese communisme, eerlijk gezegd omdat we dat niet kenden.'

Polspoel: 'Toen de geschriften van Lenin en Mao zo belangrijk werden, heb ik met SVB gebroken. En zeker toen Ludo Martens het idee lanceerde dat we ons in cellen zouden structureren en ondergronds zouden gaan opereren. 'Wat een onzin!' dacht ik. Wat mij aansprak was het spontaneïsme, het anarchistische. Om nu ondergronds met een kleine kern de macht te gaan grijpen... Hou op! Daar kwam alleen nieuwe bevoogding van.'

'Ik nam onze politieke strijd wel ernstig, maar ik was te nuchter om meteen te geloven dat we met de kern van een wereldrevolutie bezig waren. Ik zei Paul Goossens wel eens: 'En, Goossens, maken we revolutie? Voor mij oké, op twee voorwaarden. Eén: niet vóór de middag, want dan zijn we toch nooit uit onze nest. En twee: als het regent, doen we het binnen.'

'GEEF ONS WAPENS!'

Het perspectief van een revolutie begon dat najaar nog iets feller te gloren door de toenadering tussen arbeiders en studenten tijdens de staking van Ford Genk.

Kris Merckx: 'Op 24 oktober hadden we uit solidariteit met de stakers van Ford een grote meeting belegd. Wel duizend studenten kwamen bijeen in Alma II, en er ►

November 1968: Ludo Martens (zittend, met links van hem Liliane Versluys) op een SVB-vergadering. Een toenmalige medestander: 'Als Ludo Martens aan de macht komt, ben ik binnen vier uur het land uit – als het dan nog kan.'

vertaling,' aldus Louis Vos, toen geschiedenisstudent en later chroniqueur van de revolte, 'en zelfs die was hier niet te krijgen. Er zijn toen nog gauw enkele mannen naar Parijs gereden, en daar hebben ze dertien of veertien exemplaren van 'Que faire?' gevonden. Ik heb er nog eentje liggen met alle onderstrepingen van toen. Voor de middag zat iedereen op z'n kot dat boek te lezen, na de middag liepen we samen regel na regel door die tekst en legde Ludo Martens uit wat er eigenlijk stond.'

Jos Bouveroux: 'Achteraan in dat zaaltje zaten we met een paar mensen wat grappen te maken. Mon

is niet zozeer bedoeld om te lezen dan wel om te werken.'

Theunissen: 'Herwig Lerouge, Walter De Bock, Ludo Martens waren toen voor mij raadselachtige, belangrijke, gevaarlijke mannen. Met hun obscure vergaderkelder onder het SVB-huis, met hun boeken – ja, dat waren de helden van de Eikstraat. De fascinatie voor de theorie was voor mij fundamenteel. Ik viel voor systeemdenken, dus ook voor het marxisme. Ik was een dokterszoon – ik had nooit een arbeider van dichtbij gezien, hoe kon mijn motivatie sociaal zijn? Ik zie me nog zitten op mijn kot, in die zomer van '68: studierend in 'Das

boek waar je mee moet beginnen, het is veel te moeilijk.'

'Niet veel mensen kennen de rol van Walter De Bock in de SVB. Ik kom van de West-Vlaamse buiten, maar De Bock was van Leuven, zijn vader was prof, hij had dus een heel andere culturele bagage. Hij liep altijd met boeken onder zijn arm; die haalde hij dikwijls in de boekhandel van de KP in de Zuidstraat in Brussel, Le Monde Entier. De eerste marxistische werken heeft hij daar gekocht. De Bock heeft hier de marxistische en leninistische ideeën geïntroduceerd; in West-Vlaanderen hadden we die nog niet ontdekt.'

In die dagen werd Vlaanderen ook door Chinese ideeën overspoeld. Edi Clijsters: 'Toen ik op een dag door de Eikstraat liep, stonden daar paletten met allerlei

Mei '68: de ruk naar links

► was ook een optocht. 'Arbeiders, studenten, één front, één strijd' klonk het. En: 'Revolutie! Geef ons wapens!', want er waren er ook die overdreven. Ludo Martens kwam naast me lopen. Hij had zijn studie geneeskunde opgegeven en ik vroeg hem: 'En, Ludo, wat ga je nu doen?' Alsof het de normaalste zaak was, zei hij, in zijn onnavolgbaar directe stijl: 'Beroepsrevolutionair worden!' Ik kon me daar toen nog niets bij voorstellen, ik had 'Que faire?' nog niet gelezen. En keihard voegde hij eraan toe: 'En jij gaat hier toch niet blijven hangen zeker?'

Nee, want de radicalisering van Kris Merckx kwam nu in een stroomversnelling. 'In november '68 voerden we acties voor meer inspraak in het universiteitsbestuur, en Piet De Somer negeerde ons compleet. We hadden een universiteitsgebouw bezet en hij kon niks anders bedenken dan de rijkswacht op ons af te sturen. We werden een nacht opgesloten. Walter De Bock was er ook bij, en hij heeft ons die nacht onderhouden over het schijn democratische karakter van het kapitalistische regime. Als je net matraslagen gehad hebt, moet ik zeggen, heb je daar meer oren naar.'

STERVENDE HONDEN

Wat voerde Paul Goossens, de onbetwiste leider uit eerdere dagen, inmiddels in het schild? Niet zoveel, zegt hij zelf. 'Ik was mijn afscheid van Leuven aan het voorbereiden, mijn legerdienst kwam eraan. In de Ford-staking had ik nog volop meegedaan, maar mijn rol was voor een stuk uitgespeeld. De splitsing van Leuven was een politiek dossier geworden, daar hadden we geen vat meer op. Sommigen wilden ongebreideld de linkse kant uit, ik zat met reserves: ging het dan niet richting *groupuscule*? En toen ze begonnen rond te lopen met hun Rode Boekje en hun Mao-speldjes, dacht ik: 'Miljaar, die voorhoedetypen schieten echt wel uit de bocht!' Politiek is niet het uitzetten van een zuivere lijn, het is veeleer reageren op andere lijnen, overleggen met mensen.'

Ludo Martens: 'Ik geloof niet dat Paul Goossens ooit veel belangstelling gehad heeft voor de revolutionaire geschiedenis en theorie. Hij was meer de massamanner, je hebt dat nodig. Ik heb hem zien verdwijnen in die dagen – just fading away.

'En, Goossens, maken we revolutie? Voor mij oké, op twee voorwaarden. Eén: niet vóór de middag, want dan zijn we toch nooit uit onze nest. En twee: als het regent, doen we het binnen.' (foto: Paul Goossens, met achter hem Kris Merckx en zittend voor hem Mon Vanderostyne)

Hij had veel talent om op een voldoende laag niveau te agiteren en de massa mee te krijgen, maar op lange termijn iets voorbereiden is nog wat anders. Aan de unief zijn er veel studenten met rare en andere ideeën, maar als ze eenmaal in het echte leven staan, draaien ze helemaal om.'

Paul Theunissen: 'Goossens hield afstand, was de kritiek van de overtuigden. Hij begreep intuïtief dat de studenten dat maoïsme niet pikten, dat je je daar onmiddellijk mee isoleerde.'

Edi Clijsters: 'Goossens was karakterieel geen Amadeüs. Het historisch materialisme van de kameraden heb ik hem wel eens hysterisch materialisme horen noemen.'

'Zelf ben ik ook gauw van Ludo Martens weggegroeid. Ik herinner me een tocht naar Gent met hem, in een Skoda die ik gekocht had van mijn spaargeld. We hadden de grootste discussies, tot dat autotje stilviel, en wij ons een tijd, als twee pragmatische Vlamingen, solidaire over de motor moesten buigen. Toen het ding weer reed, her-

vatten we de discussie meteen, en nog voor we in Gent waren riep Ludo Martens uit: 'Clijsters, jij bent één van de mensen van wie Lenin gezegd heeft: 'Definiëren, isoleren, elimineren!' Vandaar mijn boutade destijds: als Vanden Boeynants aan de macht komt, ben ik binnen 24 uur het land uit; komt Ludo Martens aan de macht, binnen vier uur – als het dan nog kan.'

Maar hoe aan de macht komen? Die vraag bleef ook voor Ludo Martens onopgelost.

Martens: 'Theoretisch waren we het erover eens dat de arbeidersklasse de leidende rol had. Sommige kameraden waren dat gewets beu en zijn dan zelf naar de fabrieken gegaan. En de eerste grote staking met studenten in de buurt was toevallig de Limburgse mijnstaking. Dat was, net toen de beweging in een impasse zat, een door God gezonden geschenk – iets historisch unieks: je had daar een massa mijnwerkers én vakbonden die tégen die staking waren. Die arbeiders waren heel content dat intellectuelen hen kwamen helpen,

om pamfletten te schrijven, volksvergaderingen te organiseren.'

Zo ontstond Mijnwerkersmacht, het embryo van Amada, de voorloper van de huidige PVDA. Hoe vond Kris Merckx, die inmiddels een specialisatie inwendige ziekten volgde, daarbij aansluiting? Merckx: 'Tijdens de mijnstaking heeft Walter De Bock me naar Limburg gehaald: ik deed er 's avonds huisbezoeken. Ik heb toen geleerd waar silicose voor stond: stoflong, iets waaraan onze cursus maar een paar regels had besteed. In april 1970 heeft De Bock mijn leven dan helemaal in z'n definitieve plooi gelegd toen hij ineens opdook in het AZ Sint-Raphaël, waar ik met een stel RX-platen rondzeulde op weg naar de prof. 'Merckx,' zei hij, 'je moet meekomen naar Cockerill Yards, ze zijn er al weken aan het staken en daar hebben ze je meer nodig dan hier.' 's Anderendaags ben ik ernaartoe gereden.'

'Ik had ook een opdracht voor het Nationaal Fonds voor Wetenschappelijk Onderzoek, in het lab voor dierenexperimenten in Heverlee. Met het oog op mogelijke levertransplantaties deden we proeven op honden, ik moest ze regelmatig bloed aftappen. Daar, in dat lokaaltje bij mijn stervende honden, had ik veel tijd om na te denken: toen heb ik definitief de stap gezet om naar Hoboken te komen en met Geneeskunde voor het Volk te beginnen.'

FATSOENLIJK WERK

Nog een rekrut voor de jonge maoïstische beweging werd Paul Theunissen, de dokterszoon uit Alken. Als hoofdredacteur van Rerum was hij in maart 1969 door het Fakultetenkonvent gewipt wegens te links – het klimaat onder de studenten was aan het wijzigen. Theunissen zou zijn rechtenstudie opgeven en de komende tien jaar, periodes van grote twijfel inclusief, in een baan rond Ludo Martens cirkelen, soms als kaderlid ('geen kleine garnaal: lid van het politieke bureau, één van de zes of zeven mensen aan de top'), soms als fabrieksarbeider.

Theunissen: 'Ik heb twee jaar in de pure asbest gewerkt, die tijd achtervolgt me nu als een spook: ik moet me ieder jaar laten onderzoeken. Dat engagement was niet gratis, hé. Mijn vrouw werkte in een textielfabriek in Gent. Een hard leven, en de partij vroeg veel van je, te veel. Toen we twee kin-

Mei '68: de ruk naar links

► deren hadden, kwamen we nauwelijks nog rond: de intellectuelen in de fabriek moesten een groot deel van hun loon aan de partij afstaan – de paar 'echte arbeiders' die we hadden moesten niks afgeven. En Ludo Martens, die heeft nooit een fabriek vanbinnen gezien, die heeft zich zijn hele leven laten onderhouden.'

'In 1979 heb ik ermee gebroken. 'Wat ben ik met mijn leven aan het doen?' dacht ik. De totale zinloosheid van die onderneming was me inmiddels duidelijk. In de fabrieken merkte ik dat de maoïstische boodschap nergens aansloeg: dat was water en vuur. Uiteindelijk was het een splijtzwam voor de arbeidersbeweging. Als de PVDA zich nuttig wil maken voor de arbeiders, dan moet ze zichzelf opdoeken.'

'Ik ben opnieuw gaan studeren, geschiedenis aan de VUB, in 1983 ben ik afgestudeerd. Daar sta je

nog geregeld voor het toenmalige blad van Amada. Op de BRT kwamen alle telexen binnen, dat was belangrijk voor hen. Ludo Martens kwam geregeld beneden bij de BRT de kopij ophalen, of ik bezorgde ze op zijn geheime adres in Schaarbeek, vlak bij het gemeentehuis. Ik kende de belcode: als alles veilig was, gooide hij de sleutel naar beneden.'

'Het was niet makkelijk die artikelen voor de partij te combineren met mijn werk. Ik herinner me dat ik bij de val van Allende, 11 september 1973, nog raprap een speciaal Amada-nummer moest ineendraaien terwijl ik eigenlijk ochtenddienst had op de BRT. Toen heb ik daar lafweg gezegd dat ik ziek was.'

'Ik had al gauw conflicten met Martens. Toen de Chinezen hun eerste atoombom hadden wou ik een stuk schrijven met allerlei bedenkingen, maar dat mocht niet

sjeviek in de Eikstraat en heeft me toen overtuigd om me nog een tijd aan de zijkant op te stellen in een frontorganisatie, de Anti-Imperialistische Bond. Ludo kon overtuigd zijn, met zijn heldere, rationele analyses. Dat heb ik nog een jaartje gedaan, dan wrong het toch al te zeer: ik was inmiddels echt een BRT-man, ik had een lief gevonden – enfin: groot geworden (lacht). Maar er heeft nog lang een mooie poster van Lenin met z'n kat op mijn kamer gehangen. Die had mijn moeder eigenhandig opgehangen toen ze een keer in Leuven was om mijn kot te verfraaien. Ze vond er zelf niks aan, maar ach, zei ze, 'als onze Jos dat graag ziet.'

HET PUNTJE VAN TOBBACK

Hoe staan de achteenzestigsten vandaag tegenover de jaren die hun een naam bezorgden? De meesten

af te zetten.'

Paul Goossens kan er allemaal mee akkoord gaan: ontvoogding, het afschudden van autoritaire structuren, het was broodnodig. Maar vanuit de huidige politieke situatie zit hij vooral over één kwestie te dubben. 'In Leuven '68 is een splitsingsdynamiek op gang gekomen die niet te stoppen blijkt. 'Het enige gevecht dat Goossens gewonnen heeft,' heeft Louis Tobback me onlangs eens toegespeeld, 'is er één dat hij niet wou winnen: het communautaire.' Bij de absolute waarheden van Tobback zit doorgaans een klein element van waarheid: hij heeft daar een puntje. Er zijn toen dingen in beweging gezet waarop we de greep verloren hebben. Maar dat België van toen was hoe dan ook onhoudbaar, moet ik hem antwoorden. En dat emancipatieproces dat toen gaande was, daar kon je niet buiten blijven. Of is dat nu een belachelijke uitleg?'

Bouveroux: 'Ik ben blij dat ik die periode heb meegemaakt, omdat ik mijn blik verruimd heb van het provinciale Vlaanderen naar de wereld, en interesse gekregen heb voor wat er in de samenleving gebeurt. En ik ben vooral blij dat ik er een les uit heb kunnen trekken: pas op met mensen die met grote ideologieën zwaaien, die zeggen: 'Ik ben de weg, de waarheid en het leven.' Ik ben er op een goeie manier uitgekomen, m'n kritische zin tegenover elke vorm van fundamentalisme is er enorm door aangescherpt. Want hoe je 't ook draait of keert: het marxisme-leninisme is een vorm van fundamentalisme. Ik ben nog een trouw lezer van Solidair en als ik daar de namen van toen zie opduiken, Herwig Lerouge, Ludo Martens, dan denk ik: 'Hoe is 't mogelijk dat ze dáár nog altijd in geloven?'

EEN KWADE DROOM

Een antikapitalistische maatschappijverandering, zo liet Ludo Martens optekenen in Rerum, 20 maart 1968, kon 'realistisch gezien' nog meer dan twintig jaar strijd kosten'. Gelooft hij er twintig jaar ná die twintig jaar nog in?

Martens: 'Wat betekent nog eens twintig jaar meer in een historisch perspectief? Omdat het langer duurt kan je niet zeggen dat het model niet deugt.'

Dat veel mensen van het eerste uur zijn beweging verlaten hebben lijkt hem niet te deren. 'Je moet ook

V.l.n.r.: Martens, Bouveroux, Goossens en De Bock. Ludo Martens tegen een medestander die hij niet radicaal genoeg vond: 'Jij bent één van de mensen van wie Lenin gezegd heeft: 'Definiëren, isoleren, elimineren!''

dan op je 34ste en je moet nog de arbeidsmarkt op. Het heeft tot 1987 geduurd eer ik fatsoenlijk werk vond, als journalist bij de BRT.'

DE KAT VAN LENIN

Dat was dan zeventien jaar later dan Jos Bouveroux, bij wie het moeizame afscheid van de maoïstische voorhoede zich veel eerder voltrok.

Bouveroux: 'Maart '70 ben ik bij de BRT begonnen. Maar ik schreef

van Ludo, die zelf een stuk schreef onder de titel: 'Leve de Chinese atoombom!' Dan denk je: hier klopt iets niet. In opdracht van de partij ben ik met Paul Theunissen ook eens begonnen aan een vertaling van 'L'histoire du Parti du Travail albanais' van Enver Hoxha: dat heb ik na een paar bladzijden opgegeven.'

'Toen ik uit de beweging wou stappen, kreeg ik Martens over de vloer. Hij nam me mee naar de Bol-

erg positief.

'Het was een keerpunt dat nodig was,' zegt Mon Vanderostyne, 'een ontvoogding van alles wat de jaren vijftig en zestig betekend hadden. In mijn geval bijvoorbeeld een KSA die nog in de schaduw stond van de jaren dertig – paramilitair, vendelzwaaien, proosten, retoriek.'

'Het was vooral een emancipatiebeweging,' zegt Gui Polspoel, 'een stijlbreuk op allerlei terreinen. En ik ben blij dat ik die jaren op de eerste rij heb meegemaakt én ze op tijd gerelativeerd heb. Ik ben schatplichtig aan die jaren, ik heb helemaal geen behoefte om me ertegen

zien hoe overtuigd ze waren. Er zijn er die moe worden, er zijn er die helemaal omkeren, dat is normaal. Het essentiële is dat er uit die studentenbeweging een georganiseerde, gedisciplineerde, eengemaakte kern is overgebleven die volgehouden heeft. Er zijn niet veel landen waar dat gebeurd is. De studentenbeweging in Parijs was veel sterker dan bij ons, maar daar is alles weggespoeld.'

Paul Theunissen: 'Ik had '68 kunnen missen als kiespijn. Want alles wat fascinerend was aan die jaren, de anarchistische geest, de muziek, dat heb ik toen allemaal gemist: Amada was een partij zonder blijheid, zonder muziek. Die tien jaren zijn voor mij, achteraf bekeken, een heel pijnlijke, traumatische periode. Ik heb sindsdien veel nagedacht over wat er daar toen gebeurd is, en je kan het volgens mij alleen begrijpen als je beseft dat Amada nooit een politieke beweging geweest is; van bij de aanvang functioneerde ze als een sekte, met een sekteleider.'

'Ludo Martens verdroeg geen enkele contestatie. Die absolute leidersrol had hij door z'n hardnekkigheid en een zeker charisma binnen de organisatie, zijn theoretische kennis. Hij was de Lenin van hier. Soms werd op vergaderingen een halfuur, drie kwartier gezwegen – letterlijk *gezwegen*, omdat Martens niks zei. Er werd dan gewoon gewacht op het bevrijdende woord van de leider.'

'En je had die voortdurende zelfkritieken. Altijd kon je het voorwerp zijn van kritiek, vanwege de basis of de leiding. Je werd moreel en psychologisch uitgekleeft, heel pijnlijk en diepgaand was dat, maar vreemd genoeg werkte ik er met overtuiging aan mee. Ik kreeg altijd te horen dat ik een te rechtse stijl had. Bijvoorbeeld omdat ik een knalgele Mitsubishi Colt gekocht had, terwijl je een R4 hoorde te hebben; een klein democratisch autotje. Voor mij kwam de breuk eerder voort uit een existentiële kwestie dan een politieke: ik had het gevoel mijn individualiteit te verliezen.'

'Waar je een sekte ook aan herkent is dat ze alle bedreigende informatie van buitenuit weert. Het is nog niet zo lang geleden dat Martens een verheerlijking schreef van Stalin, de op één na grootste massamoordenaar uit de geschiedenis. Dat passeert in Vlaanderen... Van de mensen die nu nog altijd in

HERMAN SELLESLAGS

die beweging zitten, vraag ik me af hoever ze van de waanzin verwijderd zijn.'

'Ik mis vandaag een radicale kritiek van het gauchisme, men mag dat allemaal niet met de mantel van de kameraadschap bedekken. Die tien jaren dat ik bij Amada was, dat waren gevaarlijke jaren, gevaarlijk voor de maatschappij, voor die beweging, voor mezelf. Extreemrechts en de negationisten worden nu – terecht – gedemoniseerd, maar over extreemlinks wordt altijd zalvend gedaan, omdat het een deel van de democratische arbeidersbeweging zou zijn geweest. Dat is niet waar. Wij waren fundamentele vijanden van de democratie die een socialistische staat wilden stichten met geweld. In de mijnwerkersstaking, in de dokstaking, werd geweld verheerlijkt. Ludo Martens veroordeelde *individueel geweld*, maar een massabeweging mocht het wel gebruiken. Waar ligt de grens? De scheidingslijn met het terrorisme was in die jaren heel dun. We werden getraind in karate, ik heb een paar jaar les gevolgd – geweld behoorde tot de cultuur van die groep.'

'Staat en revolutie' was onze basistekst: daarin verheerlijkte Lenin geweld als politiek middel, en we weten dat hij zelf vanaf de eerste dag van de Sovjetrevolutie zijn politieke tegenstanders uitschakelde. Bij ons is het gelukkig bij ideeën gebleven, we hebben niemands fysieke integriteit aangetast. Morele integriteit is nog een andere kwestie: ik heb het er moeilijk mee dat ik m'n ouders veel verdriet heb aan-

Kris Merckx als Amada-militant. 'Mijn vader – hij is nu bijna 93 – vraagt me al heel zijn leven: 'Kris, had je niet meer bereikt als je bij ons, bij het ACV, gebleven was?'

gedaan. Mijn vader is in 1979 gestorven, ik had er graag met hem nog over kunnen praten, ik had hem graag mijn excuses aangeboden.'

'Intussen zijn die jaren wel weg voor mij, die periode heeft iets onwezenlijks gekregen: heeft dat allemaal echt bestaan, denk ik soms, of is het een kwade droom geweest?'

EEN NIEUWE KRISTALLNACHT

Kris Merckx: 'Mijn vader – hij is nu bijna 93 – vraagt me al heel zijn leven: 'Kris, had je niet meer bereikt als je bij ons, bij het ACV, gebleven was?' Anderen zeggen: had je niet meer bereikt bij de socialisten? Nee, denk ik, ik ben blij dat ik mijn weg gekozen heb. We hebben hier met de groepspraktijk goeie dingen gepresteerd voor de gezondheidszorg. Electoraal had het meer mogen zijn – kunnen zijn, als we sommige fouten niet gemaakt hadden. Maar ik geloof dat ik nog altijd mijn best mogelijke bijdrage lever aan de zaak van de werkende mensen – bij ons en in de derde wereld, want ik hou in mijn balans ook rekening met de meerderheid die het moet stellen met minder dan 2 dollar per dag. En als ze me weer eens de misdaden van Stalin komen verwijten, dan ben ik het eens met wat ik een Gents historicus ooit hoorde beweren: het communisme heeft misdaden begaan, maar alles samen niet

meer dan het kapitalisme er jaarlijks begaat. Denk maar aan de honderdduizenden doden in Irak.'

Edi Clijsters: 'Hebben we de wereld verbeterd – wat we toch wilden? Het kapitalisme is vitaler dan ooit, er is wereldwijd minder sociale rechtvaardigheid dan ooit en het elan van de enige beweging die er wat aan wil doen, de linkse beweging, is weg. Wat we gedaan hebben, en dat is het ergste zelfverwijt, is het kapitalisme nieuw leven inblazen. We hebben de oude vormen omvergetrokken, de oude gewaden afgerukt, en daardoor zijn de oude gedachten juist levendiger geworden – zonder '68 was het kapitalisme nu veel minder creatief en assertief.'

'In Berlijn, waar ik nu woon, zijn er ontelbare *ossies* die moeten leven van 345 euro in de maand. Als ik door de Friedrichstraße loop, met de ene luxewinkel naast de andere en met het glazen paleis van het VW-concern, denk ik: hier komt nog eens een nieuwe *Kristallnacht* van. Uit frustratie smijten die armelui-zen hier op een dag de ruiten in, ook al weten ze dat het geen moer uithaalt.'

'Ik ben sceptischer, pessimistischer dan toen ik twintig was: wat doe je om een minimaal rechtvaardige wereld te bereiken? Ik weet het niet; anders zou ik de 'Que faire?' voor deze generatie wel schrijven.'

Mark Schaevers